

Kozma Klementina:

BEFAGYOTT KONFLIKTUS A POSZTSZOVJET TÉRSÉGBEN – TRANSZNYISZTRIA: EGY ELFELEJTETT VILÁG

ÖSSZEFOGLALÓ: A posztszovjet térségben, az újonnan függetlenné vált államok területén jó néhány konfliktushelyzet alakult ki, amelyek többsége a mai napig nem oldódott meg. Ezeket befagyott konfliktusokként említi a szakirodalom. Közülük kevésbé ismert a Moldovai Köztársaságban található szakadár terület, a Dnyeszter Menti Köztársaság (Transznysztria), amely egyértelműen Oroszország támogatását élvez.

KULCSSZAVAK: befagyott konfliktus, Dnyeszter Menti Köztársaság, Transznysztria

BEVEZETÉS

A Szovjetunió felbomlását követően a posztszovjet térség számos államában a mai napig fennmaradó konfliktusos helyzet alakult ki, mely sok esetben háborúba torkollott. A kelet-európai és a kaukázusi államok – a kisebbségi helyzetbe került orosz anyanyelvű lakosságuk függetlenedési és Oroszország-párti törekvéseinek köszönhetően – évtizedes konfliktusokban ragadtak.¹ Ezek eredményeként a mai napig el nem ismert területté, kvázi állammá váltak Grúzia (Georgia) területén – Abházia és Dél-Oszétia –, valamint a Krím félsziget és a kelet-ukrajnai szakadár területek.² Ugyanebbe a helyzetbe került a jelen írásban részletesebben tárgyalt Transznysztria, mely a Moldovai Köztársaságtól immáron 28 éve deklarálta elszakadását, de a nemzetközi közösség nem ismeri el.³ Megemlítendő Hegyi-Karabah is Azerbajdzsán területén, ahol nem az orosz kisebbség védelme végett, hanem a szovjet időkben Azerbajdzsánhoz csatolt örmény lakosság függetlenedési szándékából fakadóan napjainkig nincs megegyezés.

Az elemzés a Dnyesztertől keletre eső Transznysztria helyzetére kíván részletesebben rámutatni. A Moldovai Köztársaság és a transznysztriai konfliktus sokak számára egy elfelejtett ügy, ezért a nemzetközi sajtó sokáig kevés figyelmet szentelt a kérdésnek. Az utóbbi években azonban az ukrajnai válságot követően a térség egy időre újra érdekessé vált. A Szovjetunió hangulatát hűen őrző terület és annak lakossága – beékelődve Ukrajna és Moldova közé – nem képes önmagát fenntartani, ezért külső segítségre van szüksége. Legfőbb támogatója, az Oroszországi Föderáció rendszeres segélyszállítmányokkal tartja fenn az önmagát szuverénnek és függetlennek deklaráló Transznysztriát.

¹ A Szovjetunió felbomlása után mintegy 25 millió orosz nemzetiségű és anyanyelvű egyén került Oroszországon kívülre. Helyzetük problémás volt a balti államokban, Ukrajnában, több közép-ázsiai volt szovjet köztársaságban és Moldovában is.

² Luhanszk, Donyeck, Harkiv megyék.

³ A térség különböző neveken szerepel a nemzetközi szakirodalomban: Dnyeszter Menti vagy Dnyeszteren Túli Köztársaság, illetve Transnistria és Transznysztria. Jelen írásban az utóbbi megnevezést használom.

A Moldovai Köztársaság Kelet-Európa legkisebb (33 843 km²) és egyik legszegényebb állama, melynek területén jelenleg 3,4 millióan élnek, többségükben magukat románnak valló moldovaiak. Ők képezik a lakosság 78%-át. Rajtuk kívül 8,3% ukrán, 5,9% orosz, 4,4% gagauz, 1,9% bolgár és 1,5% egyéb nemzetiségű.⁴ Az elszakadt Transznisztria területén (4160 km²) kicsivel több mint félmillió lakos él. Megoszlás szerint 31,9% román, 28,8% ukrán, 30,3% orosz, 2% gagauz, 2% bolgár, 5% pedig egyéb nemzetiségű.⁵

A 28 éve megoldatlan transznisztriai helyzet számos kérdést vet fel a már korábban felsorolt befagyott konfliktusokkal kapcsolatosan is. Egyrészt kinek áll érdekében megoldani a konfliktust, és kinek nem? Másrészt mennyi ideig tartható fenn a helyzet? Kell-e számítani eszkalálódásra? Moldova esetében külön érdekes kérdésként merül fel, hogy miért nem sikerült konszenzusos megállapodásra jutni Transznisztria kérdésében is úgy, mint a szintén kisebbségben élő, ám autonóm jogokkal rendelkező gagauzok esetében.

1. ábra *Transznisztria elhelyezkedése*⁶

HOGYAN KEZDŐDÖTT?

A Szovjetunió hidegháborús vereségét főként gazdasági erejének csökkenése és elhibázott politikai lépései okozták. Ilyen lépésnek bizonyult az 1979–1989 között zajló szovjet–afgán háború is. Ez alatt az időszak alatt az Amerikai Egyesült Államok fegyverkezési versenybe hajszolta – többek között proxy háborúival⁷ – a Szovjetuniót, felemésztve annak erőforrásait és gazdaságát. Mihail Gorbacsov, a Szovjetunió utolsó pártfőtitkára 1988-ban nyilvános bejelentésben tette közzé, hogy felhagy a Brezsnyev-doktrínával,⁸ és nem alkalmaz a továbbiakban erőszakot annak érdekében, hogy meggátolja a tagállamokat önállósulási törek-

⁴ Ambasada României în Republica Moldova. <http://chisinau.mae.ro/node/484> (Letöltés időpontja: 2018. 01. 17.)

⁵ Uo.

⁶ Edward W. Walker: Transnistria: A bridge too far for the Kremlin? <https://eurasiangeopolitics.com/2014/07/03/transnistria-a-bridge-too-far-for-the-kremlin/> (Letöltés időpontja: 2018. 01. 19.)

⁷ Proxy háború – helyettesekkel vívott háború, melyben a felek nem közvetlenül ütköznek meg egymással, hanem más államokon, szervezeteken keresztül.

⁸ A Brezsnyev-doktrína értelmében, ha a szocialista tábor valamelyik országában veszély (például felkelés) fenyegeti a szocialista rendszert, az nem tekinthető az adott ország belügyének, hanem a szocialista tábor problémájaként kezelendő. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=NXVLHT> (Letöltés időpontja: 2018. 01. 17.)

véseikben. A gorbacsovi enyhülési politika következtében 1989-től folyamatosan lazultak a volt szocialista tábor tagországai, illetve a Szovjetunió tagköztársaságai közötti kapcsolatok. 1991. március 17-én még egy utolsó próbálkozásként szavazást tartottak a Szovjetunió megújításának lehetőségéről, de a balti államok, valamint Grúzia és a Moldovai Köztársaság a függetlenedés mellett szavazott.⁹ Ennek okát főként ezen országok erős identitásának, nemzeti azonosságképének meglétében és önmeghatározási szándékában lehet tetten érni.

Moldova esete abból a szempontból különös, hogy 1989-ig a Szovjetunió egyik „legszojzetebb” tagköztársaságának számított. A változást a gorbacsovi enyhülési politika¹⁰ hozta, melyet kihasználva a Moldovai Népfront a román nyelv kérdésének megoldását helyezte középpontba. A nyelvkérdés egyben a román nemzeti öntudat feleszmélését is jelentette a moldovaiak számára. Az orosz mellett hivatalos nyelvvé vált a román is, az ország nemzeti lobogója a trikolor lett, melynek közepén a történelmi Moldva címere található. Moldova a függetlenségét – alig pár nappal a Moszkvai puccskísélet után¹¹ – 1991. augusztus 27-én kiáltotta ki, mégpedig román nyelven.¹²

1991. december 8-án megszületett a Szovjetunió megszűnéséről szóló szerződés, melyet az utódállam Oroszország, valamint Ukrajna és Fehéroroszország írt alá Minszkben. A dokumentum egyben a Független Államok Közösségének (FÁK) alapító okirata is lett.¹³ A FÁK-hoz még abban az évben csatlakozott Moldova, de ekkorra már problémái voltak a leszakadó Dnyeszter menti területekkel és a függetlenségre törekvő gagauzokkal.¹⁴ A moldovai parlament egyikük függetlenedési nyilatkozatát sem ismerte el.

A KONFLIKTUS

Az orosz és az ukrán anyanyelvű lakosság aggodását a hirtelen feléledő román nemzeti tudat váltotta ki. Ők nem kívántak teljes mértékben elszakadni a Szovjetuniótól, hanem ellenkezőleg, egy sokkal szorosabb kapcsolat fenntartását látták szükségesnek. Saját magukat továbbra is szovjet állampolgároknak tekintették. Ennek gyökereit történelmi okokra lehet visszavezetni. 1917-ig a Dnyeszter menti területek nyugati fele Romániához, míg a keleti fele a cári Oroszországhoz tartozott. A Szovjetunió létrejöttét követően ezek a területek

⁹ Deák Péter (szerk.): Biztonságpolitikai kézikönyv. Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 360.

¹⁰ Peresztrojka és glasznosztj – a szovjet gazdaság és politika újraszervezését takarja. A program célja a fejlett nyugati gazdaságokhoz (Amerikai Egyesült Államok, NSZK, Japán) történő felzárkózást célozta meg. Több döntési lehetőséget bízott volna a helyi önkormányzatokra és kevesebbet a központi irányításra. A glasznosztj értelmében a Szovjetunió nyitottsága és demokratikus átalakulása került előtérbe. <https://www.britannica.com/topic/glasnost>; <https://www.britannica.com/topic/perestroika-Soviet-government-policy> (Letöltések időpontja: 2017. 12. 27.)

¹¹ 1991. augusztus 19–21. között a Szovjetunió széthullásának megakadályozására puccskísélet tört ki, melyet Borisz Jelcin és Alekszandr Ruckoj vezetésével sikerült megakadályozni. <https://mno.hu/kulfold/gorbacsov-is-megszolalt-a-puccs-25-evfordulojan-1357708> (Letöltés időpontja: 2017. 12. 27.)

¹² Declarația de Independență a Republicii Moldova (1991) – Parlamentul, Lege Nr. 691 din 27. 08. 1991. http://istoria.md/articol/573/Declara%C5%A3ia_de_Independen%C5%A3%C4%83_a_Republicii_Moldova (Letöltés időpontja: 2018. 01. 17.)

¹³ Horváth Jenő (szerk.): Világpolitikai lexikon (1945–2005). Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 232.

¹⁴ Gagauzok – területi autonómiával rendelkező török eredetű ortodox keresztény népcsoport a Moldovai Köztársaság déli részén. Claus Neukirch: *Autonomy and Conflict Transformation: The Gagauz Territorial Autonomy in the Republic of Moldova*. In: Kinga Gál (ed.): *Minority Governance in Europe*. Budapest, 2002, 108.

az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, majd 1924-től a Szovjetunió által megalkotott Moldovai Szovjet Szocialista Autonóm Köztársaság részévé váltak.¹⁵

A Dnyeszter menti területeken 1991 után kialakult helyzetet Moszkva saját érdekeinek megfelelően hasznosította, és támogatásáról biztosította a Moldovában élő „honfitársakat”. Ezzel hozzájárult az oroszok lakosság románellenességének erősödéséhez és a társadalom több részre szakadásához. Azoknak a moldovaiaknak, akik a nyolcvanas évek legvégén, a kilencvenes évek elején a Moldovai Köztársaság abszolút függetlenedésének hívei voltak, szembe kellett nézniük egyrészt a már említett Moszkva-párti orosz és ukrán lakossággal, másrészt azokkal, akik magukat ugyan moldovainak vallották, de egyenjogúságuk garantálása fejében támogatták a Szovjetunió fennmaradását. Továbbá azokkal a románokkal is, akik a Szovjetunió széthullását követően egyesülni szerettek volna Romániával, de Transznisztríához nem ragaszkodtak, illetve a gagauz kisebbséggel, amely mindenkitől függetlenül szeretett volna válni.¹⁶

Itt érdemes egy rövid kitérőt tenni a gagauzok helyzetével kapcsolatosan, mivel „Gagauzia” esetében nem beszélhetünk egy anyaállamról, melyhez tartozna a gagauz közösség és segítséget várhatna tőle, hanem egy önálló pravoszláv (ortodox keresztény) török ajkú népcsoportról van szó Moldova területén. Miután Moldova függetlenedett, a gagauzok is kikiáltották saját függetlenségüket az ország déli területén, melynek fővárosa Komrat lett. Függetlenségüket a gagauzok autonóm közigazgatási területként kívánták megvalósítani, nem pedig egy önálló államként. A két fél közötti tárgyalások 1995-re értek el odáig, hogy a moldovai kormány széles körű jogokat biztosított a Gagauz Autonóm Tartománynak, s csupán a kizárólagosan állami hatáskörbe tartozó területek maradtak központi irányítás alatt (külpolitika, hadügy, pénzkibocsátás).¹⁷ A gagauz példa nemhogy kelet-európai vonatkozásban, de összeurópai szinten is párját ritkítja. Mindamellett, hogy a feleknek békés tárgyalások útján sikerült megegyezniük, külön garanciát is megfogalmaztak arra vonatkozóan, hogy ha a Moldovai Köztársaság államiságának fenntartásában csorba keletkezne, a gagauz lakosság továbbra is rendelkezhet önállóan a saját területe felett.¹⁸

Ezzel az idilli helyzettel szöges ellentétben a teljes kiválásért küzdő Transznisztria számos fejtörést okozott Chişinău (Kisinyov, Moldova fővárosa) számára. A 1990-es évek elején a szovjet csapatok – annak érdekében, hogy befolyásukat továbbra is megőrizzék a térségben – segítséget nyújtottak a transznisztriai lakosság számára, és a Szovjetunió támogatásával 1990. szeptember 2-án kikiáltották a Dnyeszteren Túli Szovjet Szocialista Köztársaságot, Tiraszpol fővárossal.

Egy évvel azt követően, hogy Moldova a FÁK-hoz csatlakozott, 1992. március 2-án ENSZ-tagállammá is vált.¹⁹ Alig egy hónappal később – miután március 23-án Helsinkiben az orosz, moldovai, román és ukrán négyoldalú megbeszélésen nem sikerült a feleknek diplomáciailag megoldani a transznisztriai konfliktust – Moldova úgy döntött, hogy fegyverrel próbálja meg visszaszerezni az elszakadt területet.²⁰ A harcok elcsitításához a szovjet/orosz

¹⁵ Oazu Nantoi: Moldovai államiság: múlt és jelen. Elemző, 3. évf. 3. szám, 2007. szeptember, 70.

¹⁶ Uo. 71.

¹⁷ Bereczki Károly: Autonómiák Európában IV. – Gagauzia Moldovában. <http://civishir.hu/szerintem/bereczki-karoly/autonomiak-europaban-iv-gagauzia-moldovaban/0206081028> (Letöltés időpontja: 2018. 01. 18.)

¹⁸ Bereczki: i. m.

¹⁹ UN Member states. <http://www.un.org/en/members/index.shtml#r> (Letöltés időpontja: 2018. 01. 18.)

²⁰ Rácz András: Végtelen történet – a Moldova–Transznisztria konfliktus. In: Marton Péter (szerk.): Államok és államkudarok a globalizálódó világban. Teleki László Institute Centre for Foreign Policy Studies, Budapest, 2006, 145–170.

14. Hadsereg közbelépésére volt szükség. A fegyverszünetet 1992. július 6-án kötötték meg, mivel a moldovai kormány ekkora erőfölénnyel szemben megalkuvásra kényszerült. A de facto független államként működő Transznisztria a nemzetközi közösség de jure nem ismeri el.

Egy újabb fegyveres összecsapás megakadályozása érdekében a 14. Hadsereg jelenléte állandósult a térségben. Azért, hogy Transznisztria területén továbbra is indokoltta és alátámaszthatóvá tegye csapatainak jelenlétét, az Oroszországi Föderáció a 14. Hadsereget 1997-ben „átkeresztelte” békefenntartó csoporttá.²¹ A fegyverszüneti megállapodás értelmében a békefenntartásban öt orosz zászlóalj, három moldáviai zászlóalj és két szakadár (azaz transznisztriai) zászlóalj vesz közösen részt.²²

Nemzetközi szinten egyetértés van azzal kapcsolatosan, hogy Transznisztria nem felel meg az államiság kritériumainak. Ám annak ellenére, hogy szinte egyetlen állam sem ismeri el független államként, néhány orosz diplomata és politikus olykor mégis tesz erre vonatkozó utalásokat. Dmitrij Rogozin orosz miniszterelnök-helyettes, aki egyébként különleges figyelemmel követi a transznisztriai kérdést, egy 2017-es Facebook-bejegyzésében úgy vélekedett, hogy Transznisztria elnöke, Vagyim Krasznoszelszkij egy igazi állam képviselője. Mondhatni ez egyfajta válasz is volt Petro Porosenko ukrán elnök 2014-es odesszai nyilatkozatára, miszerint „...nincs itt olyan ország, amelyet Moldovai Dnyeszteri Köztársaságnak neveznének, csupán egy hibás politikai megfogalmazásról lehet szó”.²³

Transznisztria függetlenségét csupán Abházia és Dél-Oszétia ismeri el hivatalosan, de az ő függetlenségüket is csak egyedül az Oroszországi Föderáció ismerte el nemzetközi szinten. Mindennek ellenére az államiság feltételeivel látszólag rendelkezik Transznisztria. Saját alkotmánya van, törvényhozó és végrehajtó hatalommal bír, meghatározott területen található, fővárossal és nemzeti jelképekkel rendelkezik.²⁴

Az 1933-ban aláírt Montevideói Egyezmény az államok jogairól és kötelezettségeiről az első cikkében kitér arra, hogy milyen alapvető tulajdonságokkal kell egy államnak rendelkeznie ahhoz, hogy az államiság ténye fennálljon. Szükséges, hogy a területnek állandó lakossága, jól meghatározott területe, kormánya és más államokkal való kapcsolatteremtési képessége legyen. A későbbiekben a jugoszláv válság idején létrehozott Badinter-döntőbizottság álláspontja szerint „[a]z állam politikai létezése független más államok elismerésétől, mivel az nem jogi, hanem ténybeli kérdés...”. Mint az már említésre került, Transznisztria esetében ezek a jellemzők megállják a helyüket, de az orosz függőség és a nemzetközi közösség negatív állásfoglalása nem hagyja érvényre jutni.²⁵

Oroszország a „közel-külföldjein”, mint Transznisztria is, igyekszik fenntartani jelenlétének legitimitását, amelynek legfőbb alapjául a honfitársainak megmentése szolgál. 2005-ben Putyin elnök a Szövetségi Gyűléshez intézett beszédében úgy fogalmazott, hogy a Szovjetunió szétesése valóságos geopolitikai katasztrófa volt, melynek következtében több millió honfitárs kényszerült Oroszország határain kívülre. Az orosz jogszabályok szerint

²¹ Rác András: Moldova – a külső függések csapdájában. Nemzet és Biztonság, 2009. május.

²² Reggie Kramer: Transnistria Primer. <https://www.fpri.org/article/2016/10/transnistria-primer/> (Letöltés időpontja: 2017. 12. 28.)

²³ Iurii Botnarenco: Transnistria, recunoscută ca stat de către Rogozin. http://m.adevarul.ro/index.php/moldova/politica/transnistria-recunoscuta-stat-rogozin-l-am-felicitat-krasnoselskii-prilejul-primelor-suta-zile-functia-presedinte-republicii-1_58d1a71a5ab6550cb88de82d/index.html (Letöltés időpontja: 2018. 06. 12.)

²⁴ Walker: i. m.

²⁵ Michael S. Bobick: Separatism redux, Crimea, Transnistria, and Eurasia's de facto states. *Anthropology Today*, Vol. 30 No. 3, June 2014, 4.

a határon túli orosz lakosság egy külön jogi kategóriát képez, akiket Oroszországnak kötelessége megvédeni.²⁶

Moldova a mai napig nem képes önerőből bármit is tenni ebben a kérdésben. Egyrészt azért, mert az Oroszországi Föderáció által támogatott szakadár terület katonailag jobb potenciállal bír, másrészt Moldova is jelentős mértékben függ az orosz energiaellátástól. Az országba érkező gázvezetékek a transznysztriai területeken haladnak át. Geostratégiai szempontból az Oroszországi Föderáció számára Transznysztria területe olyan, mint egy rejtett támaszpont, ahonnan nemcsak Moldovára, de Ukrajnára is hatást tud gyakorolni.²⁷

TRANSZNYISZTRIA JÖVŐJE

A transznysztriai konfliktus megoldásával kapcsolatosan 1992 óta több javaslat is napvilágot látott. A legéletképesebbnek a Dmitrij Kozak orosz diplomata által javasolt ún. Kozak-memorandum tűnt, mely Moldova föderális átalakítását javasolta. A tervet azonban olyan módon fogalmazták meg, hogy az háttérbe szorította volna a moldovai érdekeket és a chişinăui kormány jogosítványait, így Vlagyimir Voronyin moldovai elnök elutasította annak elfogadását.²⁸

Bár a Moldovai Szovjet Szocialista Köztársaság idején erősebb gazdasági potenciállal bírt a térség, 2005-re súlyos gazdasági nehézségekkel kellett számolnia. A Moszkvától érkező segélyek időszakosan képesek enyhíteni az egyre súlyosbodó gazdasági és kereskedelmi problémákat, de nem tudják megoldani azokat.²⁹ Az amerikai és az európai sajtóban egyre inkább megjelenő aggodalom a Krím félsziget elfoglalását követően Oroszország nyugati irányú expanziós törekvéseit igyekszik érvekkel alátámasztani. Transznysztria, ez a hagyományosan orosz kötődésekkel rendelkező terület egy újabb indok lehet Oroszország számára, hogy a Krím elfoglalását követően még nyugatabbra terjessze ki pozícióit.³⁰ Külön olaj a tűzre, hogy 2014-ben a tiraszpoli parlament felkérte Oroszországot, hogy vegye fel szövetségi államai közé.³¹ A kérést Tiraszpol azt követően nyújtotta be Moszkvának, hogy a Moldovai Köztársaság aláírta az Európai Unióval való társulási szerződését. Az EU-val való egyre szorosabb kapcsolatok építése azt a félelmet kelti a transznysztriaiakban, hogy ez növeli Moldova Romániával történő egyesülésének esélyét, és ezáltal ők még hátrányosabb kisebbségi helyzetbe kerülnének.³²

A Dnyeszteren túl élők azonban folyamodhatnak mind moldovai, mind pedig orosz állampolgárságért. A 2011-es és a 2016-os orosz parlamenti választások idején Oroszország lehetőséget biztosított az itt szolgálatot teljesítő katonái és a kettős állampolgárok számára, hogy részt vegyenek a szavazásokon. Moldova a lépést úgy értékelte, hogy Oroszország ezzel is csak a legitimitását kívánja demonstrálni a térségben.³³ Az ukrán válságot követően egész Európában és a világ többi részén is gyanakvással tekintettek Oroszország lépéseire. Ahogy telt az idő, Transznysztria ahelyett, hogy bővítette volna partnereinek számát, egyre

²⁶ Uo.

²⁷ Rácz (2009): i. m.

²⁸ Uo.

²⁹ Walker: i. m.

³⁰ Kramer: i. m.

³¹ Moldova's Trans-Dniester region pleads to join Russia. <http://www.bbc.com/news/world-europe-26627236> (Letöltés időpontja: 2017. 12. 27.)

³² Kramer: i. m.

³³ Uo.

inkább az oroszokra támaszkodott mind biztonsági, mind pedig gazdasági kérdésekben.³⁴ Exportjának ugyanakkor több mint 70%-át Moldovával és ez által az Európai Unióval bonyolítja, az alapján, hogy még 2014-ben kereskedelmi megállapodás született a Moldovai Köztársaság és az EU között. 2016-ban a szerződés lejárt, de megújítása Transznisztria számára létfontosságú kérdés.³⁵

Az ukrán válság kitörését követően az ország beékelődött az Oroszországgal háborúzó Ukrajna és a Nyugat felé kacsintó Moldova közé. Ukrajna nem enged átjárást területén az orosz csapatok számára Transznisztria felé, és közös határőrizeti megállapodást kötött Moldovával, hogy megakadályozza az alkoholt és cigarettát csempészők kijutását Transznisztria felé, ami korábban jelentős bevételi forrást jelentett az elszigetelt térségnek. Már Oroszország sem tud gazdaságilag olyan mértékű segítséget nyújtani, mint korábban, és az elszigeteltség körülményei között felére csökkent a kereskedelem mértéke. Jevgenyij Sevcsuk volt transznisztriai elnök népszerűsége jelentősen zuhanni kezdett 2016-ban.³⁶

A helyzet javítása érdekében teljesen ellentmondásos módon ugyan, de a moldovai kormány igyekszik a szomszédságában levő leszakadt terület gazdaságát támogatni, mivel annak hanyatlása az ő gazdaságára nézve is negatív hatást gyakorol. A kereskedelmet mintegy kapcsolatépítésként próbálja hasznosítani a keleti régió irányába.³⁷ A „nagyelkűség” mellett persze szerepet játszhat az is, hogy Moldova energiabiztonsága nagyban függ Oroszországtól. A Gazprom jelenleg is a gázellátás több mint 50%-át biztosítja, és a mintegy 4 milliárd dolláros adósságot, melyet a transznisztriai fogyasztók felhalmoztak, Moldován szeretné behajtani.³⁸

ÖSSZEGZÉS

Transznisztria mára amolyan szovjet emlékparknak számít. A parlamentjét Legfelsőbb Szovjetnek hívják, és az épület előtt egy hatalmas Lenin-szobor díszel. Az utcákat orosz propagandaszövegek díszítik, és a függetlenséget hangsúlyozó feliratok láthatóak. Minden jel arra mutat, hogy az ukrainai válság befagyasztását követően Transznisztria egy újabb konfliktuszónaként jelenhet meg Kelet-Európában. Moldova és a NATO együttműködése visszavezethető 1992-re, mivel ekkor vált az Észak-atlanti Együttműködési Tanács tagjává. Minden két évben megújítják a NATO és Moldova közötti Egyéni Partnerségi Akciótervet, továbbá az állam képviselői részt vehetnek a NATO csúcstalálkozón is.³⁹

Mindezek ellenére egy Ukrajinán keresztül történő orosz behatolás a transznisztriai területre valószínűleg nem ütközne nagy ellenállásba, hiszen a Nyugat részéről egyik ország sem szeretne háborúzni Oroszországgal. Lévén, hogy Moldova nem tagállama sem az EU-nak, sem pedig a NATO-nak, nem vonatkoznak rá a közös biztonsági garanciák.⁴⁰

³⁴ Igor Istomin – Irina Bolgova: Transnistrian strategy in the context of Russian–Ukrainian relations: the rise and failure of 'dual alignment'. *Southeast European and Black Sea Studies*, 2016. Vol. 16. No. 1. 169–194.

³⁵ Thomas de Waal: An Eastern European frozen conflict the EU got right. <https://www.politico.eu/article/transnistria-an-eastern-european-frozen-conflict-the-eu-got-right-moldova-russia-ukraine/> (Letöltés időpontja: 2018. 01. 18.)

³⁶ de Waal: i. m.

³⁷ Uo.

³⁸ Kramer: i. m.

³⁹ Relations with the Republic of Moldova. https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_49727.htm (Letöltés időpontja: 2018. 01. 21.)

⁴⁰ de Waal: i. m.

Moldova számára az egyetlen békés kiútnak a kereskedelmi és a gazdasági kapcsolatok folyamatos bővítése bizonyul.

Az Európai Unió szomszédságpolitikája révén kíván gazdasági lépéseket tenni Moldova megsegítésére. 2014-től vízummentesen léphetnek az EU területére a moldovai állampolgárok, beleértve a transznysztriaiakat is. Ezzel a könnyítéssel talán hozzájárulhat az EU ahhoz, hogy az európai utat mutassa meg Transznysztria számára is választási opcióként. Ugyanakkor az orosz befolyás még mindig elég erős ahhoz, hogy megossza a lakosságot és a politikai elitet.

Oroszország érdekei hosszú távon azt diktálják, hogy Kelet-Európában legyenek olyan támaszpontjai, mint Transznysztria. Mindemellett az egyik legfőbb célja, hogy meggátolja Ukrajna és Moldova integrációját az EU-ba, helyette inkább az Eurázsiai Unió irányába terelje őket. Ezért Kelet-Európa és a Fekete-tenger térségében hosszú távon kívánja fenntartani a jelenlétét, és figyelmet fordítani azokra a területekre, ahol jelenleg is befolyással bír.⁴¹

2016 novemberében a moldovai elnökválasztásokat az Oroszország-párti Igor Dodon nyerte meg, ugyanakkor az országnak jelenleg nyugati orientációjú kormánya van, ennek következtében folyamatosan alakulnak ki belpolitikai harcok az elnök és a kormány között. 2018. január 2-án az Alkotmánybíróság – azt követően, hogy az elnök többszöri előterjesztést követően is visszautasította a miniszterek kinevezését – felfüggesztette Igor Dodon elnöki hatáskörét.⁴² A politikai harcok a moldovai iránykeresés vívódásait is modellezik. A Romániában rendszerint előkerülő egyesülési kérdést a moldovaiak csupán kis része támogatja, 47%-uk pedig egyenesen elutasítja. Az orosz és az ukrán kisebbség számára az egyesülés Romániával egyenlő lenne a másodrendű kisebbségi sors vállalásával, és az jelentősen megnehezítené kapcsolataik fenntartását Oroszországgal.⁴³ Míg Transznysztria továbbra is inkább Oroszország felé orientálódik, addig Moldova egyre inkább a Nyugat irányába igyekszik szoros kapcsolatokat építeni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Ambasada României în Republica Moldova. <http://chisinau.mae.ro/node/484>

Berezki Károly: *Autonómiák Európában IV. – Gagauzia Moldovában.* <http://civishir.hu/szerintem/berezki-karoly/autonomiak-europaban-iv-gagauzia-moldovaban/0206081028>

Besliu, Raluca: *100 years on from Romania's „Great Union”, Moldova won't choose sides.* <http://www.euronews.com/2017/12/24/100-years-on-from-romania-s-great-union-moldova-won-t-choose-sides>

Bobick, Michael S.: *Separatism redux, Crimea, Transnistria, and Eurasia's de facto states.* *Anthropology Today*, Vol. 30 No. 3, June 2014.

Botnarenco, Iurii: *Transnistria, recunoscută ca stat de către Rogozin.* http://m.adevarul.ro/index.php/moldova/politica/transnistria-recunoscuta-stat-rogozin-l-am-felicitat-kranoselskii-prilejul-primelor-suta-zile-functia-presedinte-republicii-1_58d1a71a5ab6550cb88de82d/index.html

Deák Péter (szerk.): *Biztonságpolitikai kézikönyv.* Osiris Kiadó, Budapest, 2007.

⁴¹ Walker: i. m.

⁴² Moldovan President Says Court's Suspension Of His Powers 'Shameful'. <https://www.rferl.org/a/moldova-dodon-court-suspension-powers-shameful/28951494.html> (Letöltés időpontja: 2018. 01. 21.)

⁴³ Raluca Besliu: *100 years on from Romania's „Great Union”, Moldova won't choose sides.* <http://www.euronews.com/2017/12/24/100-years-on-from-romania-s-great-union-moldova-won-t-choose-sides> (Letöltés időpontja: 2018. 01. 21.)

- Declarația de Independență a Republicii Moldova (1991) – Parlamentul, Lege Nr. 691 din 27. 08. 1991. http://istoria.md/articol/573/Declara%C5%A3ia_de_Independen%C5%A3%C4%83_a_Republicii_Moldova
- de Waal, Thomas: *An Eastern European frozen conflict the EU got right*. <https://www.politico.eu/article/transnistria-an-eastern-european-frozen-conflict-the-eu-got-right-moldova-russia-ukraine/>
- Horváth Jenő (szerk.): *Világpolitikai lexikon (1945–2005)*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
- Istomin, Igor – Bolgova, Irina: *Transnistrian strategy in the context of Russian-Ukrainian relations: the rise and failure of 'dual alignment'*. Southeast European and Black Sea Studies, 2016. Vol. 16. No. 1.
- Kramer, Reggie: *Transnistria Primer*. <https://www.fpri.org/article/2016/10/transnistria-primer/>
- Moldovan President Says Court's Suspension Of His Powers 'Shameful'. <https://www.rferl.org/a/moldova-dodon-court-suspension-powers-shameful/28951494.html>
- Moldova's Trans-Dniester region pleads to join Russia. <http://www.bbc.com/news/world-europe-26627236>
- Nantoi, Oazu: *Moldovai államiság: múlt és jelen*. Elemző, 3. évf. 3. szám, 2007. szeptember.
- Neukirch, Claus: *Autonomy and Conflict Transformation: The Gagauz Territorial Autonomy in the Republic of Moldova*. In: Kinga Gál (ed.): *Minority Governance in Europe*. Budapest, 2002.
- Rácz András: *Moldova – a külső függések csapdájában*. Nemzet és Biztonság, 2009. május.
- Rácz András: *Végtelen történet – a Moldova–Transznisztria konfliktus*. In: Marton Péter (szerk.): *Államok és államkudarok a globalizálódó világban*. Teleki László Institute Centre for Foreign Policy Studies, Budapest, 2006.
- Relations with the Republic of Moldova. https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_49727.htm
- UN Member states. <http://www.un.org/en/members/index.shtml#r>
- Walker, Edward W.: *Transnistria: A bridge too far for the Kremlin?* <https://eurasiangeopolitics.com/2014/07/03/transnistria-a-bridge-too-far-for-the-kremlin/>
- <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=NXVLHT>
- <https://mno.hu/kulfold/gorbacsov-is-megszolalt-a-puccs-25-evfordulojan-1357708>
- <https://www.britannica.com/topic/glasnost>;
- <https://www.britannica.com/topic/perestroika-Soviet-government-policy>